

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛАБЕНСЬКА ЄВГЕНІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 801.631.5+81'42+81'38=111

**ОБРАЗНІСТЬ ПРИРОДНИХ СТИХІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ
ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: КОГНІТИВНО-СЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ**

10.02.04 – германські мови

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук

Херсон – 2019

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі англійської філології, перекладу і філософії мови імені професора О.М. Мороховського Київського національного лінгвістичного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент
МАРИНА Олена Сергіївна,
Київський національний лінгвістичний університет,
професор кафедри англійської філології, перекладу
і філософії мови імені професора О.М. Мороховського

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ПРИХОДЬКО Ганна Іллівна,
Запорізький національний університет,
професор кафедри англійської філології

кандидат філологічних наук
Свірідова Юлія Олександрівна,
Національний авіаційний університет,
доцент кафедри англійської філології
і перекладу

Захист відбудеться 28 листопада 2019 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.05 Херсонського державного університету за адресою: 73000, м. Херсон, провулок Інженера Корсакова, 47, ауд. 322.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Херсонського державного університету за адресою: 73000, м. Херсон, вул. Університетська, 27.

Автореферат розісланий 28 жовтня 2019 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради

А.О. Цапів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацію присвячено визначенню когнітивних і семіотичних властивостей образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі з виходом у площину її мультимодального конструювання, зокрема з позицій теорії екологічної поетики, або екопоетики.

Багатоаспектність та міждисциплінарність явища природних стихій зумовлюють його багатовекторне дослідження у лінгвістиці. Аналітичний огляд теоретичних джерел, дотичних до проблематики образності природних стихій, засвідчив побутування декількох ракурсів наукових пошуків. По-перше, вивчаються окремі реалізації образів, міфологем або концептів природних стихій. По-друге, досліджуються їх сукупні маніфестації в різних жанрах художнього дискурсу загалом і поетичного зокрема. По-третє, існують наукові розвідки, зосереджені на образності природи або емотивності художнього дискурсу, де образи природних стихій постають невід'ємними компонентами тексто-, дискурсо- та смислотворення.

У цьому зв'язку окреслюється низка підходів до вивчення образності природних стихій: *архетипний* (Л.І. Белехова, Ю.Б. Давидюк, В.В. Коротеєва, Є.С. Чистоткіна, В. Knotková-Šarbová, K. Ranne), *лінгвопоетичний* і *лінгвосеміотичний* (О.П. Воробйова, А.С. Дерев'янкіна, М.В. Піменова, С.С. Подуфалова, Н.А. Тураніна, С.В. Чебоненко, М. Potocco), *когнітивно-семіотичний* (І.А. Галуцьких, А.В. Шершньова, R. Gilbert, А.С. Henry); *міфопоетичний* (Л.А. Олександрова, О.С. Колесник, І. Сенчук), *етнолінгвістичний* (С.В. Волкова, Ю.С. Макарець, І.О. Маляренко, Ю.О. Свірідова, І.В. Яремчук) та *екопоетичний* (Е.В. Іванова, О.О. Жихарева, A. Fisher-Wirth, A. King, S. Nolan, H. Staples, L.-G. Street).

Не зважаючи на доволі широкий спектр досліджень, присвячених образам природних стихій у різних видах художнього дискурсу, поза увагою науковців майже залишається образність *природних катастроф, глобального потепління та змін клімату*, її художнє втілення та переосмислення. Цю лакуну, зокрема, намагається заповнити наше дослідження.

Актуальність теми продиктована жвавим інтересом академічної спільноти до образності природи, природних явищ, зокрема небезпечних, та екологічних проблем, що конструюються у різних типах художнього дискурсу в сув'язі з розмаїттям символічних імпліцитних смислів, що вони генерують. **Актуальність** також підкріплюється зверненням до дигітальних і мультимодальних маніфестацій образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі та їх розгляду з позицій екопоетики, в контексті поетики природних катастроф, що уможлиблює виокремлення низки унікальних образів не лише транквільних станів природи, а й образності стихійних лих, з виходом у площину образності глобального потепління та змін клімату.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до колективної теми кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови імені професора О.М. Мороховського Київського національного лінгвістичного університету "Текст і дискурс у лінгвофілософському та когнітивно-семіотичному висвітленні" (реєстраційний номер в УкрНІДІ: 0117U005476, затверджена 28 грудня 2017 р.). Тему роботи затверджено вченою радою Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 7 від 25 грудня 2014 року).

Мета дисертації полягає у виявленні когнітивно-семіотичної специфіки конструювання образності природних стихій, а також засобів і способів її творення у сучасному англomовному поетичному дискурсі. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання низки **завдань**:

- закласти теоретичні підвалини дослідження образності природних стихій у поетичному дискурсі;
- виявити тенденції в еволюції поглядів на явище природних стихій у гуманітарному контексті;
- визначити підходи до дослідження феномена природних стихій з позицій когнітивної семіотики, (мультимодальної) когнітивної поетики та екопоетики;
- розробити комплексну методику когнітивно-семіотичного дослідження образності природних стихій в сучасному англomовному поетичному дискурсі;
- визначити обсяг поняття образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі;
- встановити лінгвальні маркери образності природних стихій в сучасному англomовному поетичному дискурсі;
- окреслити особливості мультимодального конструювання образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі;
- виявити структуру передконцептуальної, концептуальної, вербальної і невербальної площин образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі;
- з'ясувати когнітивно-семіотичну специфіку образності природних стихій в аспекті її смислотворення;
- розробити типологію образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі за низкою критеріїв.

Об'єктом нашого дослідження виступає образність природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі. **Предмет** дисертації складають лінгвокогнітивні, семіотичні, зокрема мультимодальні, та екопоетичні особливості образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугує корпус 1000 поетичних текстів, відібраних методом суцільної вибірки з антологій та збірок сучасної англomовної поезії, а також з електронних ресурсів мережі Інтернет, що є фрагментами англomовного поетичного дискурсу ХХ та ХХІ століть.

Загальнонауковим **методологічним** підґрунтям роботи є принцип екологізму, або екоцентризму, в контексті якого людина втрачає домінуючі позиції, а визнається однією з екосистем поряд з іншими. Усі екосистеми є комунікативними, що обумовлює їх здатність до обміну знаками, до інтегрованого знако- та смислотворення. Суб'єкт постає як занурений у світ, а не вилучений з нього, а природа – як самоцінна, не зважаючи на її користь для людини (О.І. Морозова, А. Fill, А. Fisher-Wirth, L.-G. Street).

Методи дослідження зумовлені поставленою метою та пов'язаними з нею завданнями. За допомогою *загальнонаукових індуктивного й дедуктивного* методів, *аналізу й синтезу, узагальнення та екстраполяції* виявлено тенденції в еволюції поглядів на поняття природних стихій у міждисциплінарному світлі в діахронії, а також окреслено підходи до явища природних стихій з позицій когнітивної поетики,

когнітивної семіотики, мультимодальної когнітивної поетики, етнолінгвістики та екопоетики. *Гіпотетичний* метод сприяв формулюванню гіпотези роботи. Поєднання методів *компонентного аналізу, аналізу словникових дефініцій, етимологічного аналізу* уможливило визначення поняття "образність природних стихій" та виявлення лінгвальних маркерів образів транквільних станів природи й природних катастроф. *Методику аналізу видів категоризації, задіяних в обробці чи інтерпретації різних типів знань, одреметнених у семантиці складників образів природних стихій, що зокрема поєднує методи компонентного, семантичного, концептуального, архетипного, лінгвостилістичного та інтерпретаційно-текстового аналізу*, використано з метою розкриття когнітивно-семіотичних механізмів їх творення як мультимодальних конструктів і виведення низки ознак, що структурують їх кожену площину. Методи *інтермедіального, лінгвосеміотичного та когнітивно-семіотичного аналізу* застосовано для окреслення невербальної площини образів природних стихій, що сфокусовано на її інтерсеміотичних трансформаціях у сучасному англomовному поетичному дискурсі. *Лінгвосеміотичний аналіз* дав змогу тлумачити образність природних стихій як екологічний код. Когнітивно-семіотична методика *побудови мереж концептуальної інтеграції та методика концептуальної амальгами* уможливили простеження активації смислів, генерованих образністю природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що в ній *уперше запропоновано* визначення поняття образності природних стихій з лінгвістичних позицій та виокремлено його складники. *Новим* є окреслення мультимодального конструювання образності природних стихій через проходження чотирьох площин кожного образу природної стихії, а саме: передконцептуальної, концептуальної, вербальної й невербальної. *Уперше* в контексті екопоетики розмежовано образність транквільних станів природи та власне образність природних катастроф. *Науковою новизною характеризується* розроблена типологія образності природних стихій, виходячи з низки критеріїв. За критерієм новизни, образи *вогню/fire, воду/water, повітря/air та землі/earth* кваліфікуються як архетипні. Натомість образи природних катастроф, глобального потепління та змін клімату постають як кенотипні. За концептуально-семантичним критерієм образність природних стихій поділяється на образи транквільних станів природи, образи природних катастроф, образи глобального потепління та змін клімату. За формальним критерієм образи природних стихій розмежовуються, за параметрами середовища й способу їх конструювання, на інтердискурсивні, інсталяційні, дигітальні, дигіталізовані мультимодальні образи природних стихій. *Поглиблено й уточнено* композиційно-жанрову специфіку сучасного англomовного поетичного дискурсу з виходом у площину його дигіталізації. *Новим* є виявлення когнітивно-семіотичних операцій творення образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що його результати і висновки є внеском у розвиток когнітивної поетики, зокрема теорії образності, та когнітивної семіотики (визначення поняття образності природних стихій; типологія образів природних стихій; когнітивно-семіотичні операції творення образності природних стихій; застосування та уточнення когнітивно-семіотичної методики побудови мереж концептуальної інтеграції та концептуальної амальгами, а також

методики аналізу видів категоризації), у мультимодальні студії (мультимодальне конструювання образності природних стихій, взаємодія вербального і невербальних кодів, як відбиття процесу полікодового семіозису, або знакотворення, у конструюванні образності природних стихій), а також до теорії поетичного дискурсу (визначення домінантних рис та композиційно-жанрової специфіки сучасного англomовного поетичного дискурсу; уточнення змісту явища інтердискурсивності як підґрунтя особливого типу образів природних стихій – інтердискурсивного). Крім того, запропоновано комплексну методику когнітивно-семіотичного дослідження образності природних стихій в сучасному англomовному поетичному дискурсі в сукупності чотирьох етапів – теоретико-аналітичного, методологічного ландшафтування, конструювального та таксономічного.

Практичне значення дисертації визначається тим, що отримані результати та висновки можуть бути використані у викладанні курсів стилістики англійської мови (розділи "Стилістична семасіологія", "Поетичні тропи і фігури мовлення", "Стилістична лексикологія", "Стилістика тексту", "Поетична образність"), загального мовознавства (розділи "Мова і мовлення", "Мова як семіотична система", "Мова і мислення", "Мова і комунікація"), зарубіжної літератури (розділ "Поезія Великої Британії, США та Австралії"), у курсах за вибором з когнітивної лінгвістики, когнітивної поетики, мультимодальної когнітивної поетики, інтерпретації художнього тексту, лінгвосеміотики та теорії поетичного мовлення, а також при укладанні навчальних посібників і підручників зі стилістики англійської мови, зарубіжної літератури, загального мовознавства, когнітивної поетики та когнітивної семіотики.

Апробацію основних положень та результатів дослідження здійснено на наукових засіданнях кафедри англійської філології і філософії мови імені професора О.М. Мороховського Київського національного лінгвістичного університету (2014–2018 рр.) та на Міжнародній науково-практичній конференції "Україна і світ: діалог мов та культур" (11-13 квітня 2018 р., м. Київ), Міжнародній науково-практичній конференції "Modern philology: relevant issues and prospects of research" (October 20-21, 2017, Lublin, Republic of Poland), Міжнародній науково-практичній конференції "Philology in EU countries and Ukraine at the modern stage" (December 21-22, 2018, Romania, Baia Mare), Науково-практичній конференції Класичного приватного університету "Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук" (20-21 жовтня 2017 р., м. Запоріжжя).

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у *дев'яти* одноосібних публікаціях: *чотирьох* статтях, надрукованих у фахових наукових виданнях України, *двох* – у періодичному виданні іншої держави (Угорщина), а також у *чотирьох* тезах доповіді наукової конференції.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків і списку використаної наукової літератури. Повний обсяг дисертації становить 232 сторінки, із них основний текст викладено на 189 сторінках. Бібліографія містить списки використаної літератури (266 позицій), довідкових і лексикографічних джерел (34 позиції) та джерел ілюстративного матеріалу (17 позицій). Загальна кількість позицій – 317, з яких 128 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної проблематики, розкрито новизну отриманих результатів, визначено мету і завдання роботи, її теоретичне та практичне значення, об'єкт і предмет, сформульовано робочу гіпотезу і положення, що виносяться на захист, схарактеризовано фактичний матеріал і методи дослідження.

Перший розділ «Теоретичні підвалини дослідження образності природних стихій у поетичному дискурсі» присвячено окресленню передумов формування поняття образності природних стихій шляхом виявлення тенденцій в еволюції наукових поглядів на останнє від Античності до сучасності; розкриттю сутності кожної із стихій у переломленні крізь призму теорії психотипів та у світлі феноменологічної поетики Г. Башляра; визначенню підходів до дослідження образності природних стихій у річищі когнітивної поетики, когнітивної семіотики, мультимодальної когнітивної поетики та екопоетики.

Поняття "стихії", або "елементи" походить від лат. *elementa* "першоелементи", від д.-гр. στοιχος "члени ряду", "літери абетки". Явище природних стихій є онтологічно й епістемологічно неоднорідним, що спричиняє складнощі у визначенні та типологізації образності природних стихій. З одного боку, природні стихії, або першоелементи – *fire, water, air, earth* – постають матеріальними першоосновами буття. По-друге, природна стихія є природним явищем, якому властива могутня, непереборна та руйнівна сила (*Словник української мови*). Цей аспект витлумачення природних стихій виводить на дослідження природних катастроф, до яких належать природні феномени і структурні трансформації, що викликаються енергією, яка вивільняється першоелементами. Природні стихії визнаються найдавнішими архетипами. Вони пов'язуються з міфами про космогенез. Їх зміст конструюється навколо теми боротьби космічного начала (*Cosmos*), що впорядковує і гармонізує, та хаотичного (*Chaos*), спрямованого на деструкцію (К. Леві-Строс, В.М. Топоров).

Динаміка поглядів на поняття природних стихій, засобів та способів його репрезентації у поетичному дискурсі пов'язана з еволюцією типів художньої свідомості та видів поетичного мислення, а також асоційована з розвитком уявлень людини про природу та навколишній світ. У кожну епоху від Античності до сьогодення змінюється осмислення природи загалом і явища природних стихій зокрема, так само як і характер ставлення людини до природи.

У різних міфологіях стихії персоніфікуються у формі образів богів. Уособлення стихій обумовлено уявленням давньої людини про світ. Вона вбачає у явищах природи душу й волю, а в діях людини – втручання сил природи. Адже в **архаїчну** добу, що характеризується міфопоетичною художньою свідомістю і синкретичним поетичним мисленням, спостерігається злиття людини з природою (С.С. Аверінцев, О.Ф. Лосев, Є.М. Мелетинський).

В **Античності**, коли домінувала традиціональна художня свідомість та аналогове й асоціативне поетичне мислення, формуються різні підходи до осмислення явища природних стихій. Давньогрецькі мислителі сперечались про те, якому з елементів належать домінантні позиції у творенні світу. За Фалесом провідна роль у світобудові належить стихії *води*, за Анаксименом – *повітряю*. Проте за Емпедоклом жодний елемент не займає домінантні позиції. Стихії розглядаються як такі, що корелюють з органами, зовнішністю та душею людини, а також

тлумачаться невідривно від тих властивостей, що позначають (Аристотель, Платон). В Античності побутувало уявлення, що природа знаходиться в стабільному стані завдяки гармонії і рівновазі могутніх протилежних сил – природних стихій. Порушення такого балансу може призвести до руйнації усього світу в результаті природних катастроф (О. Чуличков).

У *Середньовіччі* оформлюється новий ракурс тлумачення природи загалом та природних стихій зокрема. Ця доба маркує перехід від язичництва до Християнства й характеризується ірраціональною художньою свідомістю. У християнському віровченні природа втрачає статус самостійності, а людина покликана керувати стихіями (С.С. Аверінцев, Г.Д. Гачев, Є.М. Мелетинський). Окреслюється тенденція до символного та алегоричного принципів в описі природних стихій, а також до їх парадоксального осмислення. У цю добу вчення про стихії стає однією з основ алхімії та астрології (В.Л. Рабінович). Алхімічні кореляції з астрологією і спекуляції щодо природних стихій сприяють породженню символних та алегоричних смислів образності природних стихій, що конструюється у сучасному англломовному поетичному дискурсі. Встановлюється зв'язок між стихіями і порами року, частинами доби, а також життєвими періодами людини. В Античності та Середньовіччі у природних стихіях люди вбачають могутні, надприродні сили, які вони здатні попередити або послабити їх негативні наслідки за допомогою особливих магічних ритуалів. Людина сприймає різноманітні природні катастрофи як кару за гріхи, а також як ознаку майбутніх лих (О.В. Бачурін).

У період *Нового часу* відбувається перехід від раціонально-логічної свідомості Античності, ірраціональної Середньовіччя до індивідуально-творчої. У добу *Відродження* першочерговим стає художнє відчуття у зображенні природи (Г.Д. Гачев, С.С. Аверінцев). Зв'язок природи і людини визнається дуже міцним, але гетерогенним. У *XVI* столітті природні стихії в їх іпостасі стихійних лих втілюються у жанрі "пейзажу катастроф" (М.О. Костиря). У *Романтизмі* формується осмислення світу як такого, що постійно оновлюється, одним із інструментів чого виступає катастрофа. Стихійні сили природи та соціальні катаклізми розглядаються у співвідношенні. Вважається, що трагедія викриває сутність людської долі та її призначення у житті (Т.П. Швець).

На зламі *XX–XXI* століть засвідчується зміна індивідуально-творчого типу художньої свідомості на інтегральний (J. Gebser). Зорієнтованість на творчу індивідуальність зберігається. Зростає сфокусованість на її взаємодії з артефактом – технічним пристроєм із застосуванням відповідних технологій. Інтегральний тип художньої свідомості передбачає перехід до багатовимірності конструювання дійсності. Це приводить до мобільності, нефіксованості смислів, що породжуються поетичними формами в поетичному дискурсі сучасності (О.С. Маріна, І.П. Смирнов), зокрема поетичною образністю природних стихій.

Сьогодні зв'язок людини і природи набуває катастрофічного характеру. Людина втрачає гармонію відношень із природою, забруднюючи її та нехтуючи її дарами. Людство стикається з проблемами "парникового ефекту", глобального потепління, озонової "діри", спостерігається усезростаюча кількість природних катастроф (С. Пегов, Ю. Пузаченко). Такі зміни відбиваються у художньому осмисленні природних стихій, що маніфестується через образність природних катастроф, глобального потепління

та змін клімату. У XXI столітті оформлюється художня література про зміни клімату та глобальне потепління (*Climate change fiction, or cli-fi*) (К. Waldman), включаючи поезію науки (*The Poetry of Science*) (S. Illingworth).

Осмислення образності природних стихій у сучасній лінгвістиці з опертям на теоретичні положення і методи, розроблені в когнітивній поетиці (Л.І. Белехова, О.П. Воробйова, О.С. Марина, Р. Stockwell, R. Tsur), мультимодальних студіях (О.П. Воробйова, В. Büsse, Ch. Forceville, A. Gibbons, G. Kress, T. Van Leeuwen, N. Norgaard, O. Seizov), когнітивній семіотиці (L. Brandt, P.A. Brandt) та екопоетиці (О.І. Морозова, О.О. Жихарева, A. Fill, A. Fisher-Wirth, R. Hiscott, S. Knickerbocker, H. Staples, L.-G. Street) сприяло окресленню нашого визначення образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі та проведенню її комплексного дослідження у світлі когнітивної семіотики.

Образність природних стихій є парасольковим поняттям, що визначається за параметрами форми та змісту. За формою у сучасному англomовному поетичному дискурсі образність природних стихій включає низку окремих образів природних стихій. За змістом образність природних стихій є смисловим комплексом розмаїття поетичних образів, основними фокусами якого є образи першоелементів буття. Зазначені фокуси, як смислові доміанти та вузли образності природних стихій, є відправною точкою у конструюванні образів транквільних станів природи, природних катастроф, глобального потепління та змін клімату.

Образи природних стихій є полікодовими знаками, що конструюються у сучасному англomовному поетичному дискурсі на перетині різних модусів. Образність природних стихій постає **екологічним** кодом в його різних іпостасях, у знаках якого зафіксовано універсальні та етноспецифічні знання про природу, її явища та стани, відношення людини з природою.

У **другому розділі «Методологічні засади дослідження образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі»** визначено домінантні риси сучасного англomовного поетичного дискурсу та його композиційно-жанрові особливості; розроблено комплексну методіку когнітивно-семіотичного дослідження образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі, що складається з чотирьох етапів: *теоретико-аналітичного, методологічного ландшафтування, конструювального та таксономічного*, які включають низку кроків відповідно.

На *першому* кроці *теоретико-аналітичного етапу* за допомогою загальнонаукових *індуктивного* й *дедуктивного* методів, *аналізу* й *синтезу* виявляється динаміка поглядів на поняття природних стихій у контексті різних гуманітарних дисциплін у діахронії. На *другому* кроці окреслюється низка підходів до явища природних стихій з позицій когнітивної поетики, когнітивної семіотики, мультимодальної когнітивної поетики та екопоетики. На *третьому* кроці методом *суцільної вибірки* з антологій сучасної англomовної поезії та з електронних ресурсів мережі Інтернет здійснюється відбір поетичних текстів, що містять зображення природних стихій у їх різноманітних маніфестаціях і комбінаціях.

На *другому етапі методологічного ландшафтування* закладаються методологічні підвалини наукового пошуку та розробляється комплексна методіка дослідження образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі.

У результаті *інтерпретаційно-текстового* та *контекстуального* аналізу, а також за допомогою загальнонаукових методів *аналізу, синтезу, аналогії, специфікації* і *абстрагування*, слідом за О.С. Маріною з уточненнями, виявлено домінантні риси сучасного англomовного поетичного дискурсу та його композиційно-жанрові особливості.

Третій *конструювальний* етап, що включає чотири кроки, спочатку передбачав виведення орієнтовного переліку лінгвальних маркерів образності природних стихій.

Далі в декілька кроків здійснювалось визначення особливостей ***мультимодального конструювання*** образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі. З позицій (мультимодальної) когнітивної поетики образ природної стихії трактується як *мультимодальний конструкт*, що включає у себе передконцептуальну, концептуальну, вербальну й невербальну площини. Кожна площина структурується ознаками різного ступеня категоризації, або абстрагування. Для розкриття когнітивно-семіотичних механізмів конструювання образів природних стихій і виведення відповідних ознак кожної із їх площин застосовуємо методуку *аналізу видів категоризації*, задіяних в обробці чи інтерпретації різних типів знань, опрeдметнених у семантиці складників образів природних стихій. Цю методуку розроблено О.С. Маріною для інтерпретації парадоксальних поетичних форм. Вона базується на низці методів когнітивної лінгвістики, когнітивної семіотики, когнітивної поетики. З метою експлікації змісту передконцептуальної площини образу природної стихії застосовується *архетипний, етимологічний, семантичний, компонентний* та *інференційний* аналіз. Ознаки концептуальної і вербальної площин встановлюються завдяки *семантичному, фоносемантичному, компонентному, інференційному, концептуальному* та *інтерпретаційно-текстовому* видів аналізу.

Наступний крок на цьому етапі передбачав окреслення *невербальної площини* образності природних стихій, що сфокусовано на її інтерсеміотичних трансформаціях у сучасному англomовному поетичному дискурсі. На цьому кроці застосовуються *інтермедіальний, лінгвосеміотичний* та *когнітивно-семіотичний* різновиди аналізу. Мультимодальна образність природних стихій опрeдметнює різні комбінації взаємодії вербального і невербальних кодів у сучасному англomовному поетичному дискурсі. Йдеться про взаємодію вербального коду з візуальним – візуальні поезія, супроводження поетичного тексту ілюстрацією; вербального з аудіовізуальним – мобільні дигітальні та дигіталізовані поетичні тексти, записи поетичних текстів, що супроводжуються текстом та світлиною виконавця; вербального з аудіальним, візуальним, кінесичним, тактильним, олфактивним – поетичні тексти, інстальовані на теренах природи, чи-то на морському узбережжі, чи-то в горах, в урбаністичній локації на відкритому повітрі або в приміщенні. Таким чином образність природних стихій конструюється у процесі полікодового знакотворення.

Когнітивно-семіотична специфіка образності природних стихій в аспекті її смислотворення встановлюється за допомогою застосування двох методик інференції розмаїття смислів, часом амбівалентних, що генерують образи природних стихій. Йдеться про *когнітивно-семіотичну методуку побудови мереж концептуальної інтеграції* (виникнення нових смислів у результаті злиття, інтеграції низки ознак) (О.С. Маріна, А.В. Стрільчук, Р.А. Brandt) та *концептуальну амальгаму* як методуку конструювання нових смислів, що полягає не в їх поєднанні, а в співіснуванні суперечливих та несумісних смислів (Л.І. Белехова, О.С. Маріна).

Таксономічний етап присвячено розробці типології образності природних стихій за низкою критеріїв.

У третьому розділі «Конструювання образності природних стихій в сучасному англomовному поетичному дискурсі» визначено поняття образності природних стихій з розмежуванням образів трансквільних станів природи, природних катастроф, глобального потепління та змін клімату, окреслено їх лінгвальні маркери, розкрито специфіку мультимодального конструювання образів природних стихій у поєднанні чотирьох площин. Виявлено когнітивно-семіотичні особливості образності природних стихій в аспекті їх смислотворення.

Образність природних стихій постає у комплексі різних аспектів, які сприяють розкриттю її багатовимірної і міждисциплінарної сутності, а також дозволяють виявити ті когнітивні процеси, що лежать у підґрунті охудожненого універсального та етноспецифічного екологічного коду, знання про який предметнено у вербальних і невербальних складниках образів природних стихій, що робить їх концептуалізацію мультимодальною.

Одним із ключових аспектів образності природних стихій є аксіологічний. Адже образ природної стихії не лише актуалізує знання про навколишній світ, правила поведінки в ньому, природні феномени, а й транслює певне ставлення до того, що конструюється. Оцінна діяльність людини (мовця, адресанта) є одним з найважливіших видів осмислення і пізнання нею дійсності. Оцінні слова актуалізують ціннісні пріоритети, орієнтири та настанови у світосприйнятті того чи іншого народу. Оцінна діяльність є прагматично спрямованою. Адже впливаючи на ціннісну орієнтацію реципієнта, вона впливає на його діяльність (Г.І. Приходько). Такими є образи глобального потепління, змін клімату або природних катастроф, що конструюються у сучасному англomовному поетичному дискурсі. Позитивна та / або негативна оцінка, актуалізована та трансльована через складники зазначених образів, змушує адресатів такого дискурсу не лише замислитись, а й діяти у напрямку запобігання наслідкам глобального потепління.

Образ природної стихії є мультимодальним конструктом, що включає у себе передконцептуальну, концептуальну, вербальну й невербальну площини. Кожна площина структурується ознаками високого або низького ступеня абстрагування (за Р. Цуром). Їх інференція уможлиблюється за допомогою когнітивно-семіотичних операцій передкатегоризації (Л.І. Белехова, О.С. Маріна, R. Tsur), категоризації та акатегоризації (О.С. Маріна, H. Atmanspacher, W. Fach).

Передконцептуальна іпостась образності природних стихій структурується бінарними опозиціями імплікативних ознак архетипів та концептуальних ознак схемних образів. Такі ознаки характеризуються низьким ступенем абстрагування. Спектр імплікативних ознак кожного з архетипів та методику їх експлікації запозичуємо з наукового доробку Л.І. Белехової та О.С. Маріної. Виявлення змісту передконцептуальної площини образів природних стихій забезпечується когнітивно-семіотичною операцією передкатегоризації. Концептуальна площина образів природних стихій структурується метафоричними, метонімічними та оксиморонними концептуальними схемами. Натомість, вербальна – є словесним втіленням семантичних ознак різного ступеня абстрагування, що містяться в компонентах образів природних стихій.

Когнітивно-семіотична операція категоризації забезпечує виведення денотативних та сигніфікативних ознак високого ступеня абстрагування. Акатегоризація охоплює лінгвокогнітивні та когнітивно-семіотичні операції, що пов'язують звуко-символічні асоціації одиниць фонологічного рівня та конотативні ознаки одиниць морфологічного й лексичного рівнів (вербальна площина) з імплікативними ознаками (передконцептуальна площина) та узгоджують їх зі смислами, вилученими з концептуальної іпостасі образів природних стихій, а також з конотативними ознаками, закодованими у візуальних, аудіальних та аудіовізуальних маніфестаціях образів природних стихій (невербальна площина). Завдяки акатегоризації забезпечується цілісність усіх площин образів природних стихій як мультимодальних конструктів.

Наведемо приклад конструювання образності природних стихій з визначенням структурації кожної із її площин та когнітивно-семіотичних операцій їх реконструювання. З одного боку, в поетичному тексті Амбер Флори Томас "*A Bird in Hand*" семантичні ознаки, що містять складники назви вірша, активують стереотипні знання, що зафіксовано у відомому прислів'ї *A bird in the hand is worth two in the bush*. Назва видається усіченою версією прислів'я. З цього випливає потенційна можливість, що у тексті конструюватимуться смисли про *виправдані надії, досягнуті цілі, здійснені мрії*. З іншого боку, образ *птаха*, який потрапив до рук людини та позбавлений можливості літати, орієнтує на художню репрезентацію поневоленої людини або її душі. У поетичному тексті образ *bird / птаха* є алегоричним. Як випливає з аналізу всіх площин конструйованого образу, абстрактне поняття *heart, soul / душі* набуває алегоричного переосмислення у термінах *птаха*. Конкретніше, в поетичному тексті конструюється поетичний образ *змученої, понівеченої душі*, що прагне оновлення та звільнення від *тягара минулих страждань*. Передконцептуальну площину аналізованого образу структуровано імплікативними ознаками низького ступеня узагальнення архетипу Повітря та концептуальними ознаками схемних образів RESTRAINT REMOVAL, CONTAINER. Сигналом активування архетипу Повітря є лексична одиниця *bird*, що виступає його архетипним символом. Символіка *птаха* є суперечливою, що і спричиняє потенційну множинність інтерпретації поетичного тексту. Асоційованість із *повітрям*, якому властиві семантичні ознаки *легкості, безперешкодності пересування, прозорості*, обумовлює символічний смисл цього образу як *вільної душі*, що втілено в ідеї відокремлення земного начала від духовного, коли душа покидає тіло (*Словарь символів*). Тобто, душа людини осмислюється як птах у вільному польоті. Птах, поміщений у клітку, символізує *втрату свободи* (Symbolism.org). Своєрідним обмеженням свободи птаха виступає захоплення його у руки з метою, у буквальному сенсі, позбутись його (*My fingers know how to kill, closing on the bird's slippery head*). Семантика займенників *in, into* та номінативної одиниці *close* активують схемний образ CONTAINER.

Для подальшого реконструювання та конструювання смислів, імплікованих у відповідних площинах образів, поглибимо звернення до вертикального контексту. З автобіографії поетеси стає відомим, що вона у першій половині свого життя зазнала емоційного та сексуального насилля. Свою творчість і життя вона поділяє на *Amber 'now'* та *Amber 'then'*, дистанціюючись від "трагічного" досвіду. Концептуальною метафорою, що є підґрунтям розвитку творчості поетеси та її звільнення від страждань

минулого є DAMAGE IS POWER. Душевний та фізичний біль, що пережила авторка в минулому, надав їй сили та наснаги на самолікування, саморозвиток та, більше того, еволюцію у плані поетичної творчості.

Отже, розмаїття смислів, що породжуються і одночасно співіснують в аналізованому поетичному тексті, відбивають та сукупно формують ідею про *понівечену колись душу, яка прагне звільнитись від старих кайданів, розділити життя на до та після й полетіти вільним птахом*. У поетичному тексті створюється два світи: один – *вбитого птаха, тобто понівеченої душі*, другий – *душі, що почала процес оновлення*. Між цими двома світами проходить умовна межа, що окреслюється низкою вербальних засобів, а саме: антитезою – *I've memorized its heart* (перед знищенням) та *I don't remember* (після знищення); алегоричним (за аналогією) перенесенням, або проектуванням ознак *очищення грудей птаха від пір'я, яке пахне монетами та дощем* на аналогічні ознаки *очищення душі / I blow feathers away from its chest, smelling pennies and rain*. До того ж, семантика словосполучення *blow feathers away* активує у читача схемний образ RESTRAINT REMOVAL (на шляху до оновлення душі). Імплікативні ознаки *очищення* виводяться також з архетипу Вода, активованого семантикою номінативних одиниць *rain, cataract, clouds, water*. Імплікативна ознака *життєдайності, живильної сили води* скеровує інтерпретацію поетичного тексту в позитивному напрямі – свободи, готовності до польоту, що шляхом метаморфози розмивається і перетворюється на живильну воду, енергію, яка сприяє оновленню душі (*That fat pearl with wings looks like water disappearing in me*).

Концептуальна площина алегоричної образності *птаха* структурується концептуальною метафорою BIRD IS SOUL, що є результатом виведення з низки інших концептуальних метафор, серед яких: RESTRAINED BIRD IS DAMAGED SOUL, KILLING A BIRD IS ELIMINATING DAMAGED SOUL, TAKING AWAY BIRD'S FEATHERS IS PURIFYING SOUL. Цілісність усіх площин образів забезпечується когнітивно-семіотичною операцією акатегоризації, що зв'язує їх конотативні, імплікативні та концептуальні ознаки. Так, наприклад звукоасоціації повторюваних фонем /i/, /ai/, /e/ (вербальна площина) створюють звуковий образ, що передає ознаки *легкості, світлості, невимушеності*, що корелюють з аналогічними імплікативними ознаками архетипів Повітря та Вода, а також концептуальними ознаками схемного образу RESTRAINT REMOVAL та ключової метафори BIRD IS SOUL.

Окреслення невербальної площини образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі здійснюється у взаємодії з вербальною із застосуванням *інтермедіального* аналізу. Встановлено низку різновидів такої інтеракції.

У четвертому розділі «**Типологія образності природних стихій в сучасному англomовному поетичному дискурсі**» розроблено типологію образності природних стихій в сучасному англomовному поетичному дискурсі за такими критеріями: за ступенем новизни, за концептуально-семантичним та формальним.

Типологія образності природних стихій ґрунтується на таких критеріях: *ступінь новизни, концептуально-семантичний, формальний* (середовище й спосіб її конструювання). Відповідно до *ступеня новизни*, виходячи з концепції Л.І. Белехової, поділяємо образи природних стихій на архетипні, стереотипні, ідіотипні та кенотипні.

Архетипними визнаються образи першоелементів буття у їх міфологічному втіленні, а стереотипними – такі, в яких опредметнено стереотипне знання про природні стихії, їх стани та ставлення людини до природи загалом та природних стихій зокрема.

Ідіотипні та кенотипні образи природних стихій характеризуються високим ступенем новизни. Вони втілюють індивідуально-авторське бачення природних стихій. Кенотипні словесні поетичні образи природних стихій забезпечують достеменно нове бачення тієї чи іншої природної стихії. Як правило, йдеться про образи природних катастроф, глобального потепління та змін клімату. У межах одного поетичного тексту можуть конструюватись різні за ступенем новизни образи природних стихій.

До прикладу, в сучасному англomовному поетичному дискурсі поети доволі часто вдаються до персоніфікації природних стихій. Персоніфікованим постає спочатку стереотипний, навіть архетипний, а згодом з елементами новизни, образ стихії *Earth / Земля* у маніфестації Матінки-Землі, що народжує усе живе у поетичному тексті "*Mother Earth*" Дейва Моттрама. У першому рядку підтримується таке розуміння землі, оспівується її краса (*Our Earth is beautiful as viewed from the sky*). Проте, вже у другому рядку окличне речення *But wait!* у поєднанні з риторичним питанням *Is Mother about to cry?* спричиняє зсув позитивної тональності у бік негативної, що створює ефект ошуканого очікування. Втілюється неабияке занепокоєння людства долею планети Земля. При чому, саме людину ліричний суб'єкт звинувачує у її "бідах" (*It's the human ones causing the destruction*). Образ Землі конструюється за допомогою низки персоніфікацій, що переплітаються з риторичними питаннями, а саме: *the blue planet shakes and trembles and sheds its tears / As it feels the wars and the pain of its tenants' fears / Has the Mother taken all that she can? How many cuts and incisions can she take? / She gives her warnings as the elements explode / The Mother is angry, and she has just begun / To vent her fury as she converses with her sun*. Земля осмислюється як *блакитна планета* (стилістичний прийом парафрази), що тремтить та плаче, оскільки відчуває біль страхів своїх мешканців, радше орендарів, семантична сигніфікативна ознака того, що людина є орендарем, гостем на планеті Земля міститься у номінативній одиниці *tenant*. Земля постає в образі злої жінки і вже почала випускати лють. Вона попереджає людство про небезпеку, приводячи першоелементи у бурхливий, вибуховий стан. Осмислення Землі в термінах лютої жінки не є достеменно кенотипним або ідіотипним, проте у світлі конструйованих смислів характеризується певним ступенем новизни.

За *концептуально-семантичним критерієм* образність природних стихій включає три типи, а саме: образи транквільних станів природи, образи природних катастроф та образи глобального потепління та змін клімату. До прикладу, візьмемо образ *льодовиків / glaciers*, що відступають унаслідок глобального потепління на острові Баффінова Земля (Канада), який конструюється у поетичному тексті "*Preserved in Ice*" доцента Манчестерського університету Сема Іллінгворта, який пише своєрідну "наукову" поезію. Адже кожного тижня Сем знаходить статтю в журналі, присвячену науковим дослідженням, що фокусуються на питаннях змін клімату. Після прочитання він подає стислий охудожнений варіант запропонованого дослідження. Його метою є привернути увагу суспільства до серйозних екологічних проблем, а також зробити науку доступнішою для широкого загалу. У поезії *льодовики (glaciers)* (природна стихія води) персоніфікуються у своєму бажанні "вижити", "залишитись на цій землі" (*You struggle for breath*).

Вербальні образи, що конструюються у поетичному тексті, супроводжуються світлинами реальних місцин, де відбуваються зміни клімату або маніфестовано наслідки глобального потепління (рис. 1):

Рис. 1 Візуальна репрезентація танення льодовиків у Канаді

Зазвичай, як і саме в цьому випадку, візуальний образ танення льодовиків, що репрезентує наслідки дії глобального потепління, підсилює емоційний та інтелектуальний відгук адресатів. У такий спосіб поети втілюють інтенцію привернути увагу суспільства до найгарячіших проблем сучасного світу, екологічних зокрема, де образність природних стихій "не стоїть осторонь", а стає потужним знаряддям впливу на соціальну свідомість.

За *формальним* критерієм усі образи природних стихій є мультимодальними. У сучасному англomовному поетичному дискурсі типи цих образів розмежовуємо, виходячи з середовища й способу їх конструювання. Виокремлюємо інтердискурсивні, інсталяційні, дигітальні, дигіталізовані мультимодальні образи природних стихій.

У результаті аналізу сучасного англomовного поетичного дискурсу нами виявлено інтердискурсивні зв'язки поетичного дискурсу з медіа-дискурсом, у результаті чого формується тип образності природних стихій, що ми маркуємо як *інтердискурсивний*. Маються на увазі поетичні тексти-інтерв'ю. За допомогою інтермедіальної техніки дискурсивного імпорту поетичний дискурс набуває жанрових і стилістичних ознак медіа-дискурсу. Наприклад, у спільному проекті американської поетеси Сінтії Хог та фотографа Ребеккі Росс "*When the Water Came: Evacuees of Hurricane Katrina*" в результаті дискурсивного імпорту усні інтерв'ю тринадцяти мешканців Нового Орлеану, яких було евакуйовано у це місто після наслідків буревію Катріна, занотовані поетесою, було перенесено в поетичний дискурс. Вірші-інтерв'ю супроводжуються світлинами людей та зруйнованих буревієм місцин, що уможливило експлікацію додаткових конотацій з невербальної (візуальної площини) образів природних стихій. З назви книги випливає, що основою образів природної катастрофи, що зазнає художнього перевтілення, стає природна стихія *води* в її бурхливій маніфестації у вигляді буревію Катріна (метеорологічна природна катастрофа).

Інсталяційні образи природних стихій виокремлено за способом та середовищем їх створення у вигляді інсталяцій на теренах природи, в урбаністичних локаціях або в приміщеннях. Такі інсталяційні поетичні тексти розмежовуємо на світлові, вогняні, поетичні тексти-білборди, поетичні тексти-картини, виконані акварельними фарбами, а також поетичні тексти, вирізані з дерева (R. Montgomery). У творенні такої образності природних стихій відбувається співіснування природних стихій у реальному світі з образами природних стихій у вигаданому художньому світі інсталяції завдяки задіяності розмаїття семіотичних ресурсів (рис. 2):

Рис. 2 Поетична вогняна інсталяція Р. Монтгомері

У наведеному поетичному тексті, формування образності природних стихій відбувається на перетині вербального, візуального, кінесичного і тактильного кодів. У результаті концептуальної амальгами породжуються і одночасно співіснують смисли, які сукупно формують ідею *прагнення до свободи*. Компонентами образності природних стихій виступають образи *вогню* й *води*. Лексична одиниця *burned* сигналізує про конструювання образу *fire*. Образ *вогню/fire* набуває суперечливих конотативних ознак, що генеруються зокрема номінативною одиницею *burned*. З одного боку, це риси, які асоціюються із *знищенням, руйнацією та смертю*. З іншого, – це *світло, очищення*, що є більш прийнятним, ніж *позбавлення волі (rather burned than captured)*. Творення образності *вогню* підсилюється його невербальним складником, тобто фізичним горінням літер, що символізує прагнення до свободи. Лексична одиниця *dew* постає символом природної стихії *water/вода*, що у невербальній площині поєднується з розміщенням інсталяції на морському узбережжі. Словесний образ *the flight of the bird* увінчує й підкріплює основну ідею поетичного тексту через конструювання символічного образу *air/повітря*, який імплікує риси *волі, свободи, безперешкодного руху вперед*.

Дигіталізовані образи, в термінах О.С. Маріної, є такими, що за допомогою інтерсеміотичних трансформацій з друкованого формату перетворено на цифровий. Як-от відомий вірш Р. Фроста "*Fire and Ice*", за мотивами якого знято безліч відеороликів.

Дигітальні образи природних стихій, створені виключно в дигітальному середовищі за допомогою цифрових технологій. Наприклад, у мультиавторському аудіовізуальному поетичному проєкті S. Strickland (поетеса), С.L. Jaramillo (відеооператор) та Р. Ryan (програміст) "*Slipping Glimpse*" акватичні вербальні поетичні образи змінюються кінетичними візуальними образами різних частин Атлантичного океану.

ВИСНОВКИ

Осмилення й переосмилення наукових поглядів на явище природних стихій від Античності до сучасності дало змогу окреслити передумови формування поняття образності природних стихій у сучасному англомовному поетичному дискурсі й засвідчило його онтологічну та епістемологічну неоднорідність.

В еволюційному ключі поняття образності природних стихій, засобів та способів її репрезентації у художніх та поетичних текстах пов'язано з динамікою типів художньої свідомості та видів поетичного мислення, а також асоційовано з розвитком уявлень людини про природу, навколишній світ і правил поведінки у ньому.

Тенденції у дослідженні образності природних стихій у сучасній лінгвістиці виявлено з опертям на теоретичні положення і методи, розроблені в когнітивній поетиці, мультимодальній когнітивній поетиці, когнітивній семіотиці та екопоетиці.

З лінгвістичних позицій образність природних стихій є продуктом художнього переосмислення знань про першоеlementи буття – *вогонь / fire, вода / water, повітря / air, земля / earth* – та про генеровану ними низку природних явищ і катастроф, унаслідок чого в процесі лінгвокреативної діяльності митців породжуються вербальні та невербальні образи природних стихій, втілені низкою вербальних і невербальних засобів у сучасному англomовному поетичному дискурсі з конструйованим ними шлейфом символічних смислів.

У сучасному англomовному поетичному дискурсі образність природних стихій аналізується за допомогою розробленої комплексної методики, що складається з чотирьох етапів: теоретико-аналітичного, методологічного ландшафтування, конструювального та таксономічного.

Образність природних стихій є багатоаспектним та парасольковим поняттям. Щодо багатоаспектності, останнє визначається у симбіозі референційного, естетико-концептуального, емотивного, аксіологічного, апперцепційного, сугестивного, семіотичного, інтегративного, евристичного та синергетичного аспектів. Як парасолькове, у формальному плані образність природних стихій включає низку окремих образів природних стихій. У змістовому – воно є смисловим комплексом розмаїття поетичних образів, основними фокусами якого є образи першоеlementів буття *вогню / fire, води / water, повітря / air* та *землі / earth*. Ці фокуси, як смислові доміанти образності природних стихій, є відправною точкою у конструюванні образів транквільних станів природи, природних катастроф, глобального потепління та змін клімату.

Під образністю транквільних станів природи маємо на увазі образи "спокійної" природи, включаючи, але не обмежуючись такими: описом природи, що слугує тлом для інших подій та / або почуттів, пейзажні, урбаністичні образи спокійної природи.

Образність природних катастроф охоплює образи метеорологічних, тектонічних, топологічних, космічних, біологічних, потенційно можливих природних катастроф, стихійних лих, природних надзвичайних ситуацій, небезпечних природних явищ, а також образи глобального потепління та змін клімату.

У сучасному англomовному поетичному дискурсі образ природної стихії визначається як мультимодальний конструкт, що включає у себе передконцептуальну, концептуальну, вербальну й невербальну площини. Кожна площина структурується ознаками різного ступеня категоризації, або абстрагування. Передконцептуальна площина структурується бінарними опозиціями імплікативних ознак архетипів та концептуальних ознак схемних образів, що активуються семантикою складників образів природних стихій і характеризуються низьким ступенем категоризації. Концептуальна площина – концептуальними метафорами, концептуальними метоніміями та концептуальними оксиморонами з концептуальними ознаками низького та високого ступенів категоризації. Вербальна площина образів природних стихій

є словесним втіленням денотативних і сигніфікативних ознак високого ступеня категоризації та конотативних ознак низького ступеня категоризації, що містяться у складниках образів природних стихій. Інференція ознак кожної із площин відбувається за допомогою когнітивно-семіотичних операцій передкатегоризації, категоризації і акатегоризації.

Складники невербальної площини образів природних стихій, як невербальні знаки, вступають у взаємодію з вербальними у різних комбінаціях, унаслідок чого їх конструювання та реконструювання відбувається на перетині різних модусів. Інтерація вербального та візуального модусів має місце в текстах візуальної поезії, яким властива певна графічна форма, а також в поетичних текстах, що супроводжуються ілюстрацією. Поєднання вербального та аудіовізуального модусів реалізується в мобільних дигітальних та дигіталізованих поетичних текстах, які включають вербальні знаки, аудіальні знаки (музичний супровід), візуальні знаки (зміна кольорів, шрифту, візуальних форм, образів і кадрів), а також в аудіозаписах поетичних текстів, що супроводжуються їх друкованим текстом та світлиною виконавця. Взаємодія вербального, аудіального, візуального, кінесичного, тактильного, ольфактивного модусів відбувається у різних типах поетичних текстів-інсталяцій на теренах природи.

Образність природних стихій постає екологічним кодом, у знаках якого зафіксовано універсальні та етноспецифічні знання про природу, її явища та стани, відношення людини з природою.

За параметром ступеня новизни, образи природних стихій розмежовуються на архетипні, стереотипні, ідіотипні та кенотипні. Архетипні поетичні образи природних стихій втілюють фрагменти міфопоетичної картини світу, архаїчні уявлення людства та / або конкретного етносу про природу та першоеlementи буття. Стереотипні словесні поетичні образи, як колективне свідоме, побудовані на усталених прототипних концептуальних схемах. Ідіотипні та кенотипні образи природних стихій характеризуються високим ступенем новизни. Вони втілюють індивідуально-авторське бачення природних стихій. Кенотипні словесні поетичні образи природних стихій забезпечують достеменно нове бачення тієї чи іншої природної стихії.

За концептуально-семантичним критерієм образність природних стихій включає чотири типи: образи транквільних станів природи, образи природних катастроф, образи глобального потепління і змін клімату. За формальним критерієм усі образи природних стихій поділяються на інтердискурсивні, інсталяційні, дигітальні, дигіталізовані мультимодальні образи природних стихій.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у застосуванні розробленої методики до дослідження образів природних стихій у прозовому, медіа-дискурсі, в усному дискурсі публічних промов, а також у її розгляді з позицій прагмалінгвістики та прагмапоетики.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях:

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Лабенська, Є. О. (2019). Типологія образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*, 2, 72-76.

2. Фінік, Є. О. (2015). Образи природних стихій вогню і води в австралійських поетичних текстах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*, 23, 134-139.

3. Фінік, Є. О. (2018a). Мультиmodalьне конструювання образності природних стихій в сучасному англomовному поетичному дискурсі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*, 5, 50-54.

4. Фінік, Є. О. (2019). Теоретичні підвалини дослідження образності природних стихій у поетичному дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 30 (69, 1), 99-105.

Наукові праці в зарубіжних наукових виданнях:

5. Фінік, Є. О. (2017a). Поетичний образ стихії вогню та води в Австралійській поезії. *Science and Education a New Dimension. Philology*, V(39) (143), 20-25. p-ISSN 2308-5258, e-ISSN 2308-1996.

6. Фінік, Є. О. (2018b). Методологія дослідження образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI(52) (177), 16-19. p-ISSN 2308-5258, e-ISSN 2308-1996.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Фінік, Є. О. (2017b). Роль природних стихій у створенні поетичних образів (крізь призму феноменологічної поетики Г. Башляра. В *Modern philology: relevant issues and prospects of research*. International research and practice conference (с. 140-141). Lublin, Republic of Poland.

8. Фінік, Є. О. (2018c). Мультиmodalьність образності природних стихій в сучасній англomовній поезії. В О. В. Матвієнко (Гол. ред.), *Україна і світ: діалог мов та культур*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 11–13 квітня 2018 року (с. 556-557). Київ: Вид. центр КНЛУ.

9. Фінік, Є. О. (2018d). Образність природних стихій у світлі екопоетики. В *Philology in EU countries and Ukraine at the modern stage*. International scientific and practical conference (p. 68-71). Vaia Mare: Baltija Publishing.

10. Фінік, Є. О. (2017c). Образність природних стихій в австралійському поетичному дискурсі. В *Стратегії розвитку і пріоритетні завдання філологічних наук*. Науково-практична конференція (с. 111-114). Запоріжжя: Класичний приватний університет.

АНОТАЦІЯ

Лабенська Є.О. Образність природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Херсонський державний університет Міністерства освіти і науки України, Херсон, 2019.

У дисертації визначаються когнітивні та семіотичні властивості образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі з виходом у площину її мультиmodalьного конструювання, зокрема з позицій екопоетики.

У сучасному англomовному поетичному дискурсі образність природних стихій є смисловим комплексом розмаїття поетичних образів, основними фокусами якого є образи першоелементів буття вогню / fire, води / water, повітря / air та землі / earth. Ці фокуси, як смислові доміанти образності природних стихій, є відправною точкою конструювання образів транквільних станів природи, природних катастроф, глобального потепління та змін клімату.

Образ природної стихії визначається як мультимодальний конструкт, що включає у себе передконцептуальну, концептуальну, вербальну й невербальну площини. Кожна площина структурується ознаками різного ступеня категоризації, або абстрагування. Образність природних стихій є екологічним кодом, у знаках якого (складниках образів природних стихій) зафіксовано універсальні та етноспецифічні знання про природу, її явища та стани, ставлення людини до природи.

За параметром ступеня новизни, образи природних стихій розмежовуються на архетипні, стереотипні, ідіотипні та кенотипні. За концептуально-семантичним критерієм образність природних стихій включає чотири типи: образи транквільних станів природи, образи природних катастроф, образи глобального потепління і змін клімату. За формальним критерієм усі образи природних стихій поділяються на інтердискурсивні, інсталяційні, дигітальні, дигіталізовані мультимодальні образи природних стихій.

Ключові слова: образність природних стихій, образи природних катастроф, образи глобального потепління, екологічний код, мультимодальний конструкт, полікодове знакотворення.

АННОТАЦІЯ

Лабенская Е.А. Образность природных стихий в современном англоязычном поэтическом дискурсе: когнитивно-семиотический аспект. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Херсонский государственный университет МОН Украины, Херсон, 2019.

В диссертации определяются когнитивные и семиотические особенности образности природных стихий в современном англоязычном поэтическом дискурсе с выходом в плоскость её мультимодального конструирования, учитывая положения экопоэтики.

В современном англоязычном поэтическом дискурсе образность природных стихий понимается как смысловой комплекс разнообразных образов природных стихий, основными фокусами которого являются образы первоэлементов бытия огня / fire, воды / water, воздуха / air и земли / earth. Эти фокусы, как смысловые доминанты образности природных стихий, выступают отправной точкой в конструировании образов транквильных состояний природы, природных катастроф, глобального потепления и изменений климата.

Образ природной стихии определяется как мультимодальный конструкт, включающий в себя предконцептуальную, концептуальную, вербальную и невербальную плоскости. Каждая плоскость структурируется признаками разной степени категоризации, или абстрагирования. Образность природных стихий –

это экологический код, в знаках которого (компонентах образов природных стихий) зафиксированы универсальные и этноспецифические знания про природу, её явления и состояния, отношение человека к природе.

Исходя из параметра степени новизны, образы природных стихий разделяются на архетипные, стереотипные, идиотипные и кенотипные. В соответствии с концептуально-семантическим критерием образность природных стихий включает четыре типа: образы транквильных состояний природы, образы природных катастроф, образы глобального потепления и изменений климата. На основе формального критерия все образы природных стихий делятся на интердискурсивные, инсталляционные, дигитальные, дигитализированные мультимодальные образы природных стихий.

Ключевые слова: образность природных стихий, образы природных катастроф, образы глобального потепления, экологический код, мультимодальный конструкт, поликодовое конструирование знаков.

ABSTRACT

Labenska Ye.O. The Forces of Nature Imagery in Contemporary English Poetic Discourse: A Cognitive and Semiotic Aspect. – Dissertation. Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Kherson State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kherson, 2019.

The thesis focuses on cognitive and semiotic properties of the forces of nature imagery in contemporary English poetic discourse, as well as their multimodal construal, considering, among others, ecopoetic studies.

Topicality of the paper is predetermined by active academic interest to the imagery of nature, natural phenomena, in particular dangerous ones, as well as ecological problems construed in different types of literary discourse, where they possess a variety of symbolic senses. The topicality is also fostered by the research of digital and multimodal manifestations of the elements of nature imagery in contemporary English poetic discourse, in particular from the perspective of ecopoetics, poetics of natural disasters, which makes it possible to single out a number of unique images of not solely tranquil states of nature, but also the images of natural disasters, global warming, and climate change.

In the light of linguistics, the imagery of the forces of nature is a product of literary reconceptualization of knowledge about the elements of nature, namely fire, water, air, and earth, as well as about a number of natural phenomena and calamities generated by them. As a consequence, writers and poets resort to creating verbal and non-verbal images of the forces of nature conveyed by a number of verbal and non-verbal means in contemporary English poetic discourse along with symbolic senses they construe.

The thesis elaborates a complex methodology to analyze the forces of nature imagery in contemporary English poetic discourse. It includes four stages, i.e.: theoretical and analytic, that of methodological landscaping, construal and taxonomic.

In contemporary English poetic discourse the forces of nature imagery is an umbrella concept. As to its formal facet, it includes a number of separate images of the forces of nature. As to its meaning-making facet, it is a sense complex of a variety of poetic images, whose main foci are the images of the elements. These foci, being sense bundles, accumulate

a number of images of the forces of nature including natural calamities, among which there are: earthquakes, tsunamis, volcanic eruptions, snowstorms, tornados, avalanches, heavy rains, floods, fires, and typhoons.

The images of tranquil states of nature embrace the images of "calm" nature, including, but not limited to the following: description of nature as a background for other events and / or feelings, landscape and urban images of still nature.

The imagery of natural disasters includes the images of meteorological, tectonic, topological, cosmic, biological, potentially possible natural disasters, natural calamities, natural emergency situations, as well as the images of global warming and climate change.

In contemporary English poetic discourse the forces of nature image is a multimodal construal embracing preconceptual, conceptual, verbal, as well as non-verbal facets. Features of different extent of categorization, or abstractness structure each facet. Preconceptual facet is structured by binary oppositions of the archetypes and image schemata's implicative and conceptual features. They are activated by semantics of the images of the forces of nature components and are characterized by the low degree of abstractness. Conceptual facet is structured by conceptual metaphors, conceptual metonymies, and conceptual oxymora with the conceptual features of the low and high degree of abstractness. Verbal facet is a verbal manifestation of denotative and signifiatory features of the high degree of conceptualization and connotative features of the low degree of categorization hidden in the components of the forces of nature images. Inference of the features of each facet takes place due to cognitive and semiotic operations of precategorization, categorization, and acategorization.

In contemporary English poetic discourse components of the non-verbal facet of the forces of nature images, as non-verbal signs, interact with verbal ones in different combinations. As a result, their construal becomes multimodal, meaning on the intersection of different modes, namely: verbal, visual, auditory, audiovisual, kinetic, tactile and olfactory.

In contemporary English poetic discourse the imagery of the forces of nature forms an ecological code, whose signs (components of the forces of nature imagery) fix universal and ethnospecific knowledge on nature, its phenomena and states, links between people and nature.

According to the degree of novelty the images of the forces of nature are archetypal, stereotypical, idiotypical, and kenotypical. Proceeding from conceptual and semantic criterion, they include four types, such as the images of tranquil states of nature, those of natural disasters, global warming and climate change. Formally, all images of the forces of nature are subdivided into interdiscursive, installation, digital, and digitized multimodal ones.

Key words: the forces of nature imagery, images of natural disasters, images of global warming, ecological code, multimodal construal, polycode sign making.